

ПОКАЗНИКИ РІВНЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

**Л.А.МАРМУЛЬ – д.е.н., професор, Херсонський ДАУ,
Г.Г.ЗОРИН – асистент, Херсонський ЕПН**

Спеціалізація виробництва у сільськогосподарських підприємствах характеризується багатьма показниками, основним з яких є структура товарної продукції. Тому значення певної галузі сільськогосподарського підприємства визначається часткою її товарної продукції у загальній кількості товарної продукції господарства.

Додатковими показниками спеціалізації виробництва є: структура валової продукції; структура затрат праці у галузях; структура засобів виробництва, капітальних вкладень за ряд років; структура посівних площ; структура поголів'я тварин та ін.

Основний показник внутрішньогосподарської спеціалізації сільськогосподарських підприємств – структура валової продукції.

До господарств, що спеціалізуються на виробництві продукції однієї галузі, слід відносити ті, у яких ця галузь дає понад 50% товарної продукції. Звідси господарство може бути скотарським, свинарським, зерновим. Якщо галузь дає два види продукції, то спеціалізацію господарства визначають за переважаючим видом продукції (наприклад, молочно-м'ясне скотарство, м'ясо-вовнове вівчарство). Якщо дві галузі господарства дають 2/3 і більше товарної продукції (на кожну з них припадає не менше як 25 і не більше 50%), то такі господарства відносять до спеціалізованих на двох галузях. Спеціалізацією їх визначають за галуззю, продукція якої переважає (наприклад, буряко-молочні, скотарсько-льонарський напрям господарства).

До тих, що спеціалізуються на трьох галузях, відносять господарства, які одержують від цих галузей 75% і більше товарної продукції, причому кожна із цих галузей повинна виробляти не менше 24% і не більше 33,3% товарної продукції. Решту підприємств відносять до тих, де певна спеціалізація ще не склалася.

Рівень спеціалізації господарства визначають за часткою вартістю товарної продукції головних (головної) галузей у загальній вартості його товарної продукції. Високий рівень спеціалізації мають глибокоспеціалізовані підприємства, які виробляють переважно один вид товарної продукції (птахофабрики, господарства з відгодівлі молодняку великої рогатої худоби, свиней, овочеві фабрики тощо). При цьому частка товарної продукції головної галузі становить понад 50% загальної вартості товарної продукції господарств-

ва. Чим менша кількість головних і додаткових галузей, тим порівняно вищим є рівень спеціалізації підприємства.

Рівень спеціалізації визначають за коефіцієнтом, який розраховують за формулою:

$$K_c = \frac{100}{\sum Y_m \times (2i - 1)}$$

де K_c – коефіцієнт спеціалізації;

Y_m – частка товарної продукції окремих галузей;

i – порядковий номер частки товарної продукції у ранжованому ряду;

$\sum$ – сума.

Значення K_c до 0,20 свідчить про низький рівень спеціалізації господарства; 0,21-0,40 – середній; 0,41-0,60 – високий; 0,61 і більше – для поглибленої спеціалізації господарства.

Структура товарної продукції в приватному аграрному кооперативі “Зоря” Білозерського району в середньому за 3 роки становила: зерно і зернобобовне – 54,6 технічні – 22,1, овочі – 88,5, плоди і виноград – 21,0, м’ясо крупного рогатого скота 55,1, молоко 63,0, свині – 11,7, інші види продукції 14,0.

Підставивши у формулу ці дані:

$$K_c = \frac{100}{54,6(2i - 1) + 22,1(2i - 1) + 88,5(2i - 1) + 21,0(2i - 1) + 55,5(2i - 1) + 63,0(2i - 1) + 11,7(2i - 1) + 14,0(2i - 1)} =$$

$$= \frac{100}{330} = 0,30$$

Тобто дане підприємстві має середній рівень спеціалізації та овоче-молочне і м’ясне виробниче направлення.

За характером спеціалізації виробництва сільськогосподарські підприємства поділяють на групи: глибокоспеціалізовані з закінченим виробничим циклом (вирощування нетелей або корів-первісток, молодняку тварин для реалізації); глибокоспеціалізовані, що мають одну головну галузь (птахофабрики, овочеві фабрики та ін.); спеціалізовані з однією головною і кількома додатковими галузями (скотарські, свинарські та ін.); спеціалізовані з двома чи трьома головними і кількома додатковими галузями (скотарсько-буряківські з розвиненим виробництвом зерна, овоче-молочні з розвиненим садівництвом та ін.); багатогалузеві.

Розрізняють дві основні тенденції розвитку спеціалізації. Перша характеризується тим, що господарство спеціалізується на виробництві кількох видів товарної продукції: одного-двох у рослинництві і одного-двох у тваринництві при одночасному розвитку кількох додаткових і підсобних галузей. Ця тенденція нині є основ-

ною. Друга тенденція виявляється в тому, що підприємство спеціалізується на виробництві одного виду продукції: яловичини, свинини, м'яса птиці, яєць, овочів, фруктів тощо. Багато господарств здійснюють виробництво на промисловій основі, для них характерні як організація виробництва із закінченим циклом, так і широкий розвиток міжгосподарських зв'язків і кооперування. Особливо значного розвитку набуло кооперування у створенні великих підприємств з виробництва м'яса.

Для багатьох сільськогосподарських підприємств властиве комбіноване виробництво, тобто з кількома галузями за певного їх поєднання. При цьому необхідно правильно поєднувати головні, додаткові і підсобні галузі. Раціональне поєднання галузей у сільськогосподарських підприємствах визначається такими принципами: найвища ефективність ґрунтово-кліматичних та економічних умов господарства; зменшення сезонності використання робочої сили, більш повне і рівномірне її використання протягом року; використання відходів і побічної продукції одних галузей іншими; прискорення обороту коштів у господарства та ін. Для більш глибокого обґрунтування раціонального поєднання галузей у господарстві дедалі ширше застосовують економіко-математичні методи з використанням сучасних електронно-обчислювальних машин.

Таким чином, вдосконалення спеціалізації сільськогосподарських підприємств, її поглиблення – один з шляхів досягнення господарствами більш високих економічних результатів: збільшення обсягу виробництва продукції і підвищення ефективності її виробництва. При вирішенні питань раціональної спеціалізації виробництва у сільськогосподарських підприємствах користуються критерієм та системою показників ефективності спеціалізації, які відображають ефективність використання землі, робочої сили, виробничих фондів, а також поточних витрат.

Критерій ефективності спеціалізації сільськогосподарського виробництва визначають за формулою:

$$E = \frac{\Delta(c + v + m)}{\Delta c + \Delta v + \Delta m_a} \text{ або } \frac{\Delta(v + m)}{\Delta c + \Delta v + \Delta m_a}$$

де E – ефективність спеціалізації;

$\Delta(c + v + m)$ – сума приросту вартості валової продукції;

$\Delta(v + m)$ – сума приросту валового доходу;

Δc – сума приросту матеріальних виробничих витрат;

Δv – сума приросту затрат на робочу силу;

Δm_a – сума нагромадження додаткового продукту на приріст виробничих фондів.

Для більш глибокої економічної оцінки спеціалізації, що склалася, і перспективної спеціалізації сільськогосподарських підприємств використовують таку систему показників: зростання валової продукції, валового доходу і чистого доходу з розрахунку на одиницю земельної площі (сільськогосподарських угідь, ріллі), затрат праці, виробничих фондів, капітальних вкладень, поточних витрат.

Порівняльну ефективність кількох варіантів спеціалізації, що розробляється на перспективу, визначають за формулою:

$$E = \frac{П}{З_m + K_e \times K_a},$$

де E – ефективність варіанта спеціалізації;

$П$ – приріст валової продукції;

$З_m$ – приріст поточних витрат;

K_e – приріст суми капітальних вкладень.

Основними завданнями вдосконалення внутрішньогосподарської спеціалізації є: максимальне збільшення виробництва продукції в кожному підрозділі, ефективне використання виробничих фондів і трудових ресурсів, підвищення показників ефективності виробництва. При плануванні внутрішньогосподарської спеціалізації слід враховувати технологічні зв'язки між підрозділами, передбачити раціональне поєднання галузей. Кожен виробничий підрозділ (відділок, цех, бригада, ферма) повинен мати певну спеціалізацію з урахуванням комплексу умов роботи підрозділів господарства.

УДК 338. 242: 635

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

С.Ю.БОЛЛА – к.с.-г.н., доцент,

М.І.ГУБА – к.е.н., доцент,

І.В.ОСАДЧУК – к.с.-г.н., доцент,

Ю.А.КОНОНЕНКО – асистент, Херсонський ДАУ

Аналіз практики формування і діяльності державно-управлінських структур, основних напрямів їх розвитку, характеру та форм правового впливу на державно-управлінську сферу свідчить про важливість знаходження свого гідного місця у цьому процесі сучасних науково обґрунтованих методів і технічних засобів